

Genezis 1 a kozmológia: štrukturálna symetria v biblickom príbehu o stvorení

Todd L. PATTERSON

Abstrakt

Takzvaný *hexaemeron* (*šesť dní stvorenia*) z prvej kapitoly knihy Genezis pôsobí na moderného čitateľa silným dojmom, že prezentuje chronológiu Božieho stvorenia sveta. Hoci by bola potrebná oveľa rozsiahlejšia práca s textom, aby sme ukázali, že pôvodný čitateľ nemusel nevyhnutne vnímať Genezis 1 ako chronologický záznam o stvorení, cieľom tohto článku je poukázať na jednu vlastnosť textu, ktorá slúži ako okienko do sveta starovekého človeka. Tou vlastnosťou je symetrická štruktúra textu, ktorá nie je len nositeľom hlavného teologického posolstva, ale aj hlavným organizačným princípom textu. Ak je symetria hlavný organizačný princíp textu, je možné, že chronológia ním nie je.

Kľúčové slová: dni stvorenia, hebrejčina, kozmogónia, kozmológia, paralelizmus, symetria, hexaemeron, stvorenie, veda, veľké otázky, viera

Abstract

To the modern reader it appears that the *hexaemeron* (the *six days* of creation) of Genesis 1 clearly teaches a chronology of God's creation of the world. It is outside the scope of this paper to present a complete argument for the view that the ANE audience would not necessarily associate this text with a chronology of creation. Nonetheless, the goal is to serve as a window into the world of the ANE audience and point out the symmetrical structure of the text that is most often overlooked by modern readers. This symmetrical structure is not only the medium for communicating the text's theological message but also the main

organizing principle of the text. In such case, it opens the door to the possibility that chronology is not.

Keywords: chronology, days of creation, cosmogony, cosmology, faith, Hebrew language, hexaemeron, parallelism, science, symmetry

Tento článok bol pôvodne prezentovaný ako prednáška na konferencii *The Matej Bel Conference for Science, Faith and Humane Philosophy*, ktorá bola organizovaná ako súčasť projektu *New Horizons*.²⁷ Konferencia Mateja Bela bola o hraniciach jednotlivých oblastí ľudského bádania. Fyzika má čo povedať o vesmíre, v ktorom žijeme. Jej bádanie je však obmedzené. Má čo povedať, ale nedokáže povedať všetko. Potrebujeme aj ďalšie oblasti bádania, aby ľudia mohli čo najlepšie porozumieť tomuto vesmíru *a čo najlepšie v ňom žiť*. Potrebujeme nie len fyziku a chémiu, ale aj sociológiu, históriu, filozofiu a dokonca aj teológiu.

V tomto článku prezentujem biblický pohľad na kozmológiu so špeciálnym zámerom ukázať, že Stará zmluva, hoci je starovekým textom, môže poskytnúť odpovede na *veľké otázky*.²⁸

Konkrétne sledujeme Gn 1,1–2,3, kde nájdeme príbeh o tom, ako Boh stvoril „všetko, čo jestvuje“ (Jn 1,3) a obzvlášť sledujeme takzvané *hexaemeron* (šesť dní stvorenia) v Gn 1,3–31. Ide o pomerne známy príbeh, v ktorom Boh stvorí všetko v priebehu šiestich dní a na siedmy deň odpočíva. Aj keď ľudia poznajú Bibliu stále menej, takmer všetci poznáme aspoň niečo zo záznamu o prvom dni stvorenia, ktorý celý znie takto:

²⁷This research was conducted in participation with *The Matej Bel Conference for Science, Theology and Humane Philosophy*, which was supported by the University of Oxford project *New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe* funded by the John Templeton Foundation. The opinions expressed in the publication are those of the author(s) and do not necessarily reflect the view of the John Templeton Foundation.

²⁸The Ian Ramsey Centre, ktoré sponzoruje Konferenciu Mateja Bela, sa zaoberá najmä vzťahom medzi vedou a „veľkými otázkami“. Research. In: *Ian Ramsey Centre: New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe* [online] [cit. 22.07.2022]. Dostupné na internete: <https://cee.ianramseycentre.ox.ac.uk/research>. „Prospective applicants may also find it useful to investigate the John Templeton Foundation’s ‘Science and the Big Questions’ funding area to get an idea of the kind of research the IRC aims to support.“

³Boh povedal:
„Nech je svetlo!“
A bolo svetlo.
⁴Boh videl,
že svetlo je dobré,
a oddelil svetlo od tmy.
⁵Boh nazval svetlo dňom
a tmu nazval nocou.
Bol večer
a bolo ráno,
prvý deň.“

Nie je tu dostatočný priestor, aby sme uviedli celú kapitolu, ale už v tomto prvom dni vidíme, že tento text je na prvý pohľad v rozpore s tým, čo fyzici v oblasti kozmológie považujú za dané. Tento text napríklad na prvý pohľad učí akúsi chronológiu stvorenia. To znamená poradie, dobu trvania a relatívne datovanie v dejinách sveta.

Zdá sa, že text učí poradie, lebo hovorí, že v **prvý** deň Boh stvoril svetlo, na **druhý** deň stvoril oblohu, na **tretí** deň stvoril rastliny, atď. Potom sa zdá, že je tu aj doba trvania. Prvý deň Boh začal tvoriť a dokončil stvorenie svetla. Druhý deň začal a dokončil oblohu. A tak je úplne všetko, celé stvorenie, dokončené za šesť dní. Tiež sa zdá, že skutočne ide o šesť 24-hodinových dní, lebo autor píše, že bol večer a bolo ráno, prvý deň, druhý deň, tretí deň, atď. No a na koniec sa zdá, že tu je chronológia aj v tom zmysle, že tento text je relatívne zakotvený v dejinách ľudstva. Genezis je pomerne známa tým, že rodokmene v jej štruktúre majú dôležitú funkciu. Cez tieto rodokmene môžeme sledovať rodokmeň Adama až po Izraela a jeho dvanástich synov, a to bez viditeľnej medzery. Pre tieto rodokmene i rodokmene v ostatných knihách Starej zmluvy sa na prvý pohľad zdá, že presný rok stvorenia môžeme vypočítať na 4004 pred Kristom. Tak to aspoň vypočítal írsky biskup Ussher v sedemnástom storočí.²⁹

Datovanie začiatku vesmíru do roku 4004 pred Kristom je v rozpore s vedeckým konsenzom, že vesmír vznikol pred 13,8 miliardami rokov. Napriek

²⁹ USSHER, J. *Annales Veteris Testamenti, a prima mundi origine dedvcti: una cum rerum asiaticarum et ægyptiacarum chronico, a temporis historici principio usque ad Maccabaicorum initia producto*. ED.J. Flesher, J. Crook, J. Baker [online]. Londini, 1650. Dostupné na internete: <https://www.loc.gov/item/21002221/>

tomu značný počet ľudí tvrdí, že Biblia učí o mladej Zemi, ktorá má 6000, maximálne 10 000 rokov.³⁰

Touto prednáškou by som chcel poukázať na to, že tento text nehovorí celkom to, čo sa nám zdá na prvý pohľad. Tento text má iné poslanstvo, než ako a kedy Boh stvoril vesmír. Aby sme toto poslanstvo videli, musíme sa na tento text pozerat' očami starovekého človeka – očami človeka, pre ktorého bol napísaný.

Interpretácia šiestich dní stvorenia

Symetria v starozmluvnej hebrejskej literatúre

Vo vyššie uvedenom texte Gn 1,3–5 o prvom dni stvorenia vidíme, že prvý deň končí výrokom „Bol večer a bolo ráno, prvý deň“ (Gn 1,5). Tento výrok zakončuje každý deň stvorenia od prvého po šiesty deň (Gn 1,5; 8; 13; 19; 23; 31). „Bol večer a bolo ráno, druhý deň“, „...tretí deň“, atď. Pre nás je tento výrok veľmi silným signálom, že organizačný princíp tohto textu je chronológia. Tento text však nebol napísaný moderným ľuďom, ale ľuďom zo starovekého Blízkeho východu.

Adele Berlin napísala o hebrejskej naratívnej literatúre, že opakovanie (motívov, kľúčových slov, atď.) „je jedným z najrozsiahlejších literárnych nástrojov v Biblii, ktorý má mnoho rôznych podôb...Nemalo by sa zamieňať za starodávnu nadbytočnosť alebo dokonca len za estetický prvok. Je kľúčom k vnímaniu, k interpretácii.“³¹

Opakovania alebo konkrétne v prípade Gn 1 opakovanie, ktoré tvorí symetriu v naratívnom texte, je základný, takmer všadeprítomný literárny prvok v hebrejskej literatúre, ktorý moderný čitateľ ľahko prehliadne.

Príkladom textovej symetrie je Gn 9,6. V Slovenskom ekumenickom preklade čítame: „Ak niekto preleje krv človeka, nech jeho krv preleje človek“. V slovenčine vidíme opakovanie, ale pravdepodobne sa nám javí ako banálne. Doslovný preklad z hebrejčiny znie: „Kto-preleje krv človeka, človekom jeho-krv bude-preliata.“ Slovenské slová spojené spojovníkom sú v hebrejčine jedným slovom. V hebrejčine je tam iba šesť slov a tri slová z prvej časti výroku

³⁰ Napríklad, GENTRY, K.L.Jr. *As It Is Written: The Genesis Account Literal or Literary?: Dismantling the Framework Hypothesis*. Green Forest, AZ: New Leaf, 2016; BEALL, T. Chapter Two: Reading Genesis 1–2: A Literal Approach. In: CHARLES, J.D. ed. *Reading Genesis 1-2: An Evangelical Conversation* [uss]. Peabody, MA: Hendrickson, 2013

³¹ BERLIN, A. *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Winona Lake: Eisenbrauns, 1994, s. 136.

sa opakujú v druhej časti v opačnom poradí. Výsledkom je takzvaný chiazmus alebo textová symetria typu A-B-C-C-B-A. To je jasná, úmyselná textová symetria, úplne typická pre hebrejskú literatúru.

Gn 9,6

A	kto-preleje		
	B	krv	
		C	človeka
		C	človekom
	B	jeho-krv	
A	bude-preliata		

Tento krátky verš je výborným príkladom textovej symetrie, lebo v ňom vidíme nielen zaujímavú textovú štruktúru, ale aj to, ako štruktúra textu potvrdzuje a zdôrazňuje jeho význam. Tento aforizmus je o tom, že trest má byť primeraný zločinu. Nemá byť ani väčší, ani menší, aby sa zachovala spravodlivosť. Tento verš teda hovorí o tom, ako zachovať rovnováhu či symetriu v stvorení. Svojou symetriou štruktúra textu ďalej potvrdzuje posolstvo textu. Preto Berlin písala, že symetria nie je len estetický prvok, ale „je kľúčom k vnímaniu, k interpretácii“.

Štruktúrna symetria v Genezis 1,1–2,3

Zatiaľ sme videli, že hebrejský text ako Gn 1 môže mať vlastnosti, ktoré pre moderného čitateľa vyzerajú byť kľúčové pre interpretáciu. „Prvý deň“, „druhý deň“, atď., určujú, že text komunikuje chronológiu. Zároveň sme videli, že hebrejský text niekedy má vlastnosti, ktoré by pravdepodobne boli pôvodnému čitateľovi do očí ale moderný človek tieto isté vlastnosti si nemusel vôbec všimnúť (Gn 9,6). Pre pôvodného čitateľa by nemuseli byť také rozhodujúce. Zároveň môže mať vlastnosti, ktoré by boli pôvodnému čitateľovi do očí, pričom moderný čitateľ by si ich vôbec nemusel všimnúť.

Ako ďalší príklad spomeňme pre moderného čitateľa banálny, bezvýznamný detail, že každý deň stvorenia začína slovami „A Boh povedal“ a každý deň končí slovami „A bol večer a bolo ráno, x. deň.“ Pre nás je to len záznam vecí, ktoré sa diali v určitom poradí, nič viac, nič menej. Pre starovekého čitateľa je toto opakovanie symetriou, ktorá tvorí obal, ktorý definuje textové

hranice každého dňa stvorenia. Každý deň začína a končí rovnakými slovami. Keďže je tiež na prvý pohľad jasne, že sú tu iné vety, ktoré sa opakujú, staroveký čitateľ by potom pravdepodobne skúmal hlbšie, či v texte nie sú ďalšie symetrické vlastnosti.

Keď text sledujeme bližšie, zistujeme, že skutočne tu sú ďalšie vety, ktoré sa konzistentne opakujú pri všetkých dňoch stvorenia. Aby sme lepšie videli, čo sa deje, vytvorili sme tabuľku, kde sú všetky *wajjiqtol* vety v *hexaemere*. *Wajjiqtol* veta je veta, ktorá začína slovesom hebrejskej konjugácie *wajjiqtol*. *Wajjiqtol* sloveso je v präterite alebo „rozprávačskom čase“. Tieto slovesá tvoria hlavnú líniu deja. Ostatné vety majú sloveso inej konjugácie a v hebrejčine sú v rámci rozprávania považované za vedľajšie vety. Keď pozeráme na všetky *wajjiqtol* vety, vidíme jasné opakovanie, ktoré tvorí základnú štruktúru pre každý deň, ktorá však nie je každý deň rovnaká. Skôr, ako uvedieme symetriu, ktorú vidíme v tomto texte, tu je niekoľko poznámok k tabuľke.

1. V riadku A je veta „A povedal Boh“ (וַיֹּאמֶר). Táto veta, ktorá v diskurze signalizuje nový čin stvorenia, sa opakuje osemkrát.³² Na šiesty deň sa toto *wajjiqtol* sloveso opakuje ešte dvakrát, ale s inou funkciou v rámci diskurzu o stvorení.
2. V riadku B je veta „A stalo sa tak“ (וַיְהִי־כֵן). Táto veta sa opakuje spolu sedemkrát. Prvý výskyt je trochu iný. Nie je וַיְהִי־כֵן (a stalo sa *tak*), ale וַיְהִי־אֵר (a stalo sa *svetlo*). Müller vysvetľuje syntaktické dôvody, prečo prvý verš nemohol byť rovnaký ako ostatné.³³
3. V riadku C je veta „A videl“ (וַיִּרְאֶה). Táto veta sa opakuje tiež sedemkrát. Celá veta je „A videl Boh, že je dobré“.
4. V riadku D sú dve vety, ktoré začínajú rovnakým *wajjiqtol* slovesom „A bolo“ (וַיְהִי). Spolu slúžia na uzatváranie dní stvorenia: „A bol večer a bolo ráno, prvý deň“ alebo „...druhý deň“, „...tretí deň“, atď.
5. Ostatné riadky (a–h) obsahujú vety, ktoré začínajú ďalšími slovesami. Niektoré z tých sa tiež opakujú, ale ani jedno z nich sa neopakuje viac ako trikrát. Veta „A nazval“ sa opakuje trikrát (v tabuľke 1.h, 2.h, 3.f) spolu s vetou „A urobil“ (2.a, 4.e, 6.e). Vety „A delil“ (1.g, 2.b), „A stvoril“ (5.a, 6.a) sa opakujú dvakrát.

³² Skutočnosť, že týchto „osem slov“ tvorí štruktúru šiestich dní stvorenia, si komentári všimli už dávno. SKINNER, J. *A Critical and Exegetical Commentary on Genesis*. New York: Scribner, 1910, s. 8.

³³ MÜLLER, A. Zu kēn in Genesis 1. In: *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*. 2017, roč. 129, č. 2

Takisto sa opakuje dvakrát veta „A povedal“ (6.c, 6.d), keď sa Boh rozpráva s človekom na šiesty deň.

6 dní stvorenia ³⁴								
veta	1.	2.	3.		4.	5.	6.	
A	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמֶר
a		וַיַּעַשׂ				וַיִּבְרָא		וַיִּבְרָא
b		וַיִּבְדֵּל						וַיִּבְרָךְ
c								וַיֹּאמֶר
d								וַיֹּאמֶר
B	וַיְהִי־אֹר	וַיְהִי־כֵן	וַיְהִי־כֵן	וַיְהִי־כֵן	וַיְהִי־כֵן	X	וַיְהִי־כֵן	וַיְהִי־כֵן
e					וַיַּעַשׂ		וַיַּעַשׂ	
f			וַיִּקְרָא	וַתּוֹצֵא	וַיִּתֵּן			
C	וַיֵּרָא	X	וַיֵּרָא	וַיֵּרָא	וַיֵּרָא	וַיֵּרָא	וַיֵּרָא	וַיֵּרָא
g	וַיִּבְדֵּל					וַיִּבְרָךְ		
h	וַיִּקְרָא	וַיִּקְרָא						
D	וַיְהִי־ע	וַיְהִי־ע		וַיְהִי־ע	וַיְהִי־ע	וַיְהִי־ע		וַיְהִי־ע
	וַיְהִי־ב	וַיְהִי־ב		וַיְהִי־ב	וַיְהִי־ב	וַיְהִי־ב		וַיְהִי־ב

To, čo sme my museli analyzovať pomocou hebrejskej syntaxe a rozpisat' do tabuľky, by si pôvodní čitatelia pravdepodobne všimli bez špeciálnej námahy.³⁵ Dokonca keď učím tento text na univerzite, študentov stačí upozorniť

³⁴ Podobná tabuľka spolu s detailnejším rozborom textu sa nachádza v PATTERSON, T.L. *The Plot-Structure of Genesis: "Will the Righteous Seed Survive?" In the Mythos-Logical Movement from Complication to Dénouement*. Leiden: Brill, 2018, s. 32.

³⁵ A predsa tento text je literárne dielo, čo znamená, že žiada špeciálnu námahu čitateľa. Collins hovorí, že je to „vysoká štylizovaná próza“ alebo „exalted prose“. COLLINS, C.J. *Reading Genesis Well: Navigating History, Poetry, Science, and Truth in Genesis 1-11*. Grand Rapids: Zondervan, 2018, s. 154. To, že ide o literárne dielo „vysokéj štylizovanej prózy“, znamená, že text pozýva každého čitateľa, aj pôvodného, venovať čas jeho interpretácii.

na symetriu v starovekých textoch a štruktúru v texte nájdeme sami. Keď pritom pozeráme na vety, ktoré tvoria štruktúru textu, vidíme, že to dáva zmysel. Tieto vety, ktoré tvoria štruktúru textu, tvoria základnú kostru pre každý stvoriteľský čin: „A povedal Boh... A stalo sa tak... A videl Boh, že je dobré... A bol večer a bolo ráno...“ Ostatné vety dopĺňajú informácie špecifické pre daný čin: „A oddelil Boh svetlo od tmy...“ (v prvý deň, Gn 1,4b), „A oddelil vody pod oblohou od vôd nad oblohou“ (na druhý deň, Gn 1,7). Tieto vety sa špecificky týkajú činu, ktorý Boh koná v danom dni, zatiaľ čo štruktúrne vety majú všeobecnú platnosť.

Keďže sme už ukázali, že týchto päť viet má špeciálnu funkciu pre tvorbu štruktúry textu Gn 1,3–31, môžeme sa pozrieť bližšie na to, o akú štruktúru ide. Znova nám pomôže naša tabuľka. Už sme si všimli, že každý deň začína („A povedal Boh“) a končí („A bol večer a bolo ráno...“) rovnakým spôsobom. Prvý deň zase nastavuje základnú štruktúru pre každý deň. Tú môžeme vyjadriť podľa písmen riadkov takto: A-B-C-D. Druhý deň dodržiava túto základnú štruktúru s tým rozdielom, že v ňom chýba riadok C („A videl Boh, že je dobré“). Druhý deň má teda štruktúru A-B-X-D. Tretí deň je opäť iný. Tiež dodržiava základnú štruktúru podľa prvého dňa, ale skôr, ako končí, začína znovu od začiatku a prechádza celým cyklom stvorenia a končí až potom. Tretí deň má teda štruktúru A-B-C-A-B-C-D.

Zatiaľ sme v texte videli opakovanie, ale nevideli sme paralely alebo symetriu. Tie uvidíme, keď porovnáme štvrtý, piaty a šiesty deň s prvými tromi dňami. Štvrtý deň má štruktúru presne ako prvý deň, piaty ako druhý a šiesty ako tretí. To môžeme jasnejšie vidieť v tejto tabuľke:

Symetria v hexaemerone

deň			deň
1.	A-B-C-D	A-B-C-D	4.
2.	A-B-X-D	A-X-C-D	5.
3.	A-B-C-A-B-C-D	A-B-C-A-B-C-D	6.

Tabuľka ukazuje, že v texte je symetria s osou medzi tretím a štvrtým dňom a to tak, že prvý a štvrtý deň sú štruktúrne paralelné, druhý a piaty sú štruktúrne paralelné a tak isto tretí a šiesty deň.

Čo nám teda hovorí symetria v texte? Keďže prvý a štvrtý deň sú štrukturálne paralelné, tento paralelizmus nás pozýva porovnávať nielen štruktúru, ale aj obsah. Tomu sa venujeme v ďalšej sekcii článku.

Táto symetria ďalej rozdeľuje text na dve časti: na prvý až tretí deň a štvrtý až šiesty. Keďže tretí a šiesty deň obsahujú dvojitý čin stvorenia, táto vlastnosť navodzuje dojem, že v obidvoch častiach dochádza k niečomu väčšiemu.

Ešte ostáva otázka, či existuje dôvod, prečo v druhý a piaty deň chýba jedna časť základnej štruktúry. Zdá sa, že áno. Po prvé, keby druhý a piaty deň mali štruktúru A-B-C-D, potom by mali rovnakú štruktúru ako prvý a štvrtý deň. Autor však zrejme chcel, aby prvý deň mal rovnakú štruktúru výlučne ako tretí, a podobne chcel, aby druhý deň mal podobnú štruktúru výlučne ako piaty deň. Toto tiež potvrdíme, keď sa pozrieme na obsah dní stvorenia.

Vynára sa aj ďalšia otázka. Ak autor chcel zachovať paralelnú štruktúru medzi druhým a piatym dňom, prečo ich štruktúra nie je úplne rovnaká? Prečo v piaty deň nechýba tá istá veta, ktorá chýba v druhý deň? Tu si môžeme všimnúť, že obidve vety („A stalo sa tak“ a „A videl Boh, že je dobré“) svojim spôsobom vyjadrujú, že dielo je dokončené. Tiež si môžeme všimnúť, že obidve vety sa opakujú sedemkrát, a vieme, že číslo 7 je tiež spôsob, ako autor mohol vyjadriť dokončenie diela.³⁶ Keď v prvej polovici chýba veta „A videl Boh, že je dobré“ a v druhej polovici chýba veta „A stalo sa tak“, autor týmto spôsobom dosiahol dva ciele: zachoval dostatočnú podobnosť medzi druhým a piatym dňom, aby čitateľ vedel, že ich má čítať spolu, a ešte k tomu opakoval tieto kľúčové vety presne sedemkrát. Výsledok je, že tieto vety, ktoré sa poskytujú každý deň, v danom dni vyjadrujú, že stvoriteľské dielo daného dňa je dokončené a dobré. Zároveň tým, že sa opakujú sedemkrát počas šiestich dní stvorenia znamená, že spolu vyjadrujú, že celé stvorenie je dokončené a dobré. Vidíme teda, že každá štrukturálna vlastnosť textu má zmysel a komunikuje niečo o stvorení.

Symetria obsahu v Genezis 1,1–2,3

Ako sme už naznačili, štrukturálna symetria textu nás pozýva bližšie skúmať jeho obsah s ohľadom na ňu. Kladieme si otázku, či je obsah záznamu o dňoch stvorenia nejakým spôsobom v súlade so štruktúrou.

³⁶ Pre dôležitosť čísla sedem v Gn 1,1–2,3 vid' CASSUTO, U. *A Commentary on the Book of Genesis: From Adam to Noah. PREL. Israel Abraham*. Skokie, IL: Varda, 2005, s. 6.

Ďalšia tabuľka poukazuje na obsah s ohľadom na symetrickú štruktúru textu, pričom vidíme, že text si zachováva rovnakú symetriu. V prvý deň Boh stvoril svetlo (Gn 1,3 אור) a na štvrtý deň stvoril veľké svetlo (מאור), malé svetlo a ostatné svetlá (Gn 1,14–15). Tu je jasné, že tak, ako je štvrtý deň štruktúrne paralelný k prvému dňu, je k prvému paralelný aj obsahovo.

Podľa slovenských prekladov na druhý deň Boh stvoril „oblohu“ (רָקִיעַ, Gn 1,7). Tento výraz sa prekladá do súčasného jazyka veľmi ťažko, lebo רָקִיעַ je to, čo oddeľuje zem od nebies. Mohli by sme to nazvať „klenba“. Čiže v tento deň, keď Boh stvoril רָקִיעַ, vlastne vytvoril vodný priestor nad klenbou (obloha) a vodný priestor pod klenbou (ktorý ešte nie je delený na rieky, jazerá alebo moria). Na piaty deň Boh stvoril ryby, ktoré žijú vo vodách pod klenbou, a vtáky, ktoré žijú nad klenbou (Gn 1,20).

Znova vidíme, že tak ako prvý a štvrtý deň, aj druhý a piaty deň sú paralelné aj štruktúrou, aj obsahom. Okrem toho vidíme aj to, že je medzi nimi vzťah, kde v prvej polovici Boh stvoril prostredie pre to, čo stvoril v druhej polovici. Keď sa vrátíme k prvému a štvrtému dňu, vidíme ten istý vzťah, ak sa na to pozeráme cez oči starovekého človeka: v prvý deň Boh stvoril svetlo, prostredie pre konkrétne svetelné telesá, ktoré Boh stvoril v piaty deň.

Symetria v obsahu

deň			deň
1.	svetlo	svetlá	4.
2.	Obloha a vody	Vtáci a ryby	5.
3.	Súš a zeleň	Zvieratá a človek	6.

Presne takýto vzťah vidíme medzi tretým a šiestym dňom stvorenia. Štruktúra nám ukazuje, že na tretí deň sa dejú dva stvoriteľské činy (A-B-C- a od začiatku A-B-C-D). Ako prvú Boh stvoril súš, keď zhromaždil vody na zemi (Gn 1,9), a potom stvoril plodné rastliny (Gn 1,11). Podľa toho, čo sme zatiaľ videli, by sme odhadli, že toto je prostredie pre to, čo stvoril na šiesty deň. Aj to tak je. Na šiesty deň Boh stvoril tiež dvojitém stvoriteľským činom: najprv stvoril zvieratá a na koniec všetkého stvoril človeka.

Symetria ako médium pre poslanstvo

Keď Gn 1 čítame ako ľudia silno ovplyvnení modernizmom, v tejto kapitole vidíme časový harmonogram ako hlavný organizačný princíp textu. Dôsledkom toho je tento text faktickým popisom kedy, ako a v akom poradí Boh stvoril. Keď však čítame ako staroveký človek, začíname ho vnímať inak. Vidíme, že tento text má hlbší, možno trochu iný teologický význam, než sa zdá na prvý pohľad.

Štruktúra textu nám ukazuje, že dni stvorenia sú rozdelené na dve polovice. Keď pozeráme na štruktúru spolu s obsahom, vidíme, že počas dní 1–3 Boh stvoril prostredie pre to, čo stvoril v dňoch 4–6. Štruktúra nám tiež ukazuje, že v obidvoch poloviciach je pohyb k väčšiemu, lebo tretí deň a šiesty deň majú dvojité štruktúry (*A-B-C -A-B-C-D*). Znova vidíme ako obsah a štruktúra pôsobia spolu. V prvý a štvrtý deň Boh stvoril to, čo je ľudom najvzdialenejšie, čo je v nebesiach. Druhý a piaty deň stvoril oblohu, kde žijú vtáky, a vody, kde žijú ryby. Tretí a šiesty deň, dni, ktorými vrcholia dve polovice stvorenia, Boh stvoril prostredie, ktoré je ľudom najbližšie: súš a zeleň, zvieratá a človeka.

V obsahu vidíme, že vyvrcholenie neprebíha len od prvého k tretiemu a od štvrtého k šiestemu dňu, ale aj od prvého k šiestemu, lebo iba od piateho dňa Boh začína požehnávať (Gn 1:22). Šiesty deň tiež žehná, tentokrát človeka, ktorý ako vyvrcholenie všetkého, čo stvoril, je stvorený na Boží obraz a Boh mu dáva úlohu spravovať celé jeho stvorenie. Hoci každý deň je napísané „A videl Boh, že je dobré“, iba na šiesty deň Boh videl, „že je *veľmi* dobré“.

Keď teda pozeráme na štruktúru a obsah spolu ako na celok, vidíme stvorenie ako dobré prostredie, ktoré Boh stvoril pre človeka, aby bol človek požehnaný.

Zatiaľ sme ešte nespomenuli číslo 7, ktoré je tiež dôležitým prvkom štruktúry textu. Žiaľ, museli by sme sa zaoberať ďalším rozmerom symetrie v texte a novou témou, ktorá je zakotvená v literatúre starovekého Blízkeho východu. Cieľom tohto článku je len rozobrať symetriu šiestich dní stvorenia a ukázať, ako táto štruktúra nie je len estetický prvok tohto literárneho diela, ale je aj médium pre poslanstvo textu. Práve sme videli, ako štruktúra a obsah spolu plnia túto funkciu.

Tu je vhodné zastaviť sa a rozmyšľať nad týmto textom v rámci cieľa našej konferencie, ktorým bolo poukázať na potrebu rôznych oblastí ľudského bádania. Prírodné vedy nestačia na to, aby zodpovedali všetky ľudské otázky. Je veľa *veľkých otázok*, na ktoré prírodné vedy neodpovedajú. Biológia odpovedá na otázku „Odkiaľ je človek?“, ale neodpovedá na otázku ako „Prečo sme tu?“

alebo „Existuje Boh?“. V tomto článku je priestor iba na to, aby sme rozobrali len časť biblického príbehu o stvorení, ale už vidíme, že tento text má teologické poslanstvo, ktoré ponúka odpovede na niektoré *veľké otázky*. Napríklad, podľa tohto textu Boh stvoril svet tak, aby bol človek požehnaný alebo aby prežíval blahobyť. To znamená, že tento text hovorí nie len o tom, kto sme my a prečo sme boli stvorení (prečo sme tu), ale píše priamo o zámeroch Stvoriteľa.³⁷ Autor tohto textu tvrdí, že pozná Božie zámery. To je však odvážne tvrdenie. Môžeme sa naň spoľahnúť?

Ako sme naznačili na začiatku, moderný čitateľ v tomto texte na prvý pohľad vidí, že Boh stvoril všetko, čo existuje, za šesť 24-hodinových dní a dokonca, že svet nie je starší ako desaťtisíc rokov. Ak autor tohto textu naozaj tvrdí, že vesmír je iba šesťtisíc rokov starý, pričom vesmír má v skutočnosti 13,8 miliárd rokov, ako sa môžeme vôbec spoľahnúť na jeho tvrdenie o tom, aký mal Boh zámer pre svoje stvorenie?

Keď sa ľudia snažia riešiť tento problém, veľmi často nedokážu pozerieť na text z pohľadu starovekého človeka. Jedno populárne riešenie tohto problému napríklad je, že medzi Gn 1,1 a 1,2 je veľká časová medzera. v Gn 1,1 autor hovorí o stvorení sveta: „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“. Potom v Gn 1,2 čítame, že „Zem bola pustá a prázdna“. Podľa tejto teórie sa niečo stalo medzi prvým a druhým veršom, takže svet upadol do chaosu a Boh potom od tretieho verša znova tvorí poriadok. Sú rôzne varianty tejto teórie, ale všetky majú spoločné to, že šesť dní stvorenia v Gn 1,3–31 považujú za chronologicky záznam stvorenia. Otázkou však je, či je chronologické čítanie v súlade s autorským zámerom.

Symetria ako organizačný princíp textu

Keď už vidíme v tomto texte symetrickú štruktúru, môže nám to pomôcť lepšie vidieť tento text očami starovekého čitateľa. Ako sme už ukázali, táto symetria nám pomáha vidieť teologické poslanstvo textu. Symetria nám však tiež pomáha vidieť, že je tu použitý iný organizačný princíp než chronológia.

³⁷ Veľké otázky sú často zamerané na ľudský blahobyť (*human flourishing*) alebo na Božiu podstatu a jeho zámery. Science & The Big Questions. In: *John Templeton Foundation* [online] [cit. 22.07.2022]. Dostupné na internete: <https://www.templeton.org/funding-areas/science-big-questions>. „The Science & the Big Questions Funding Area supports innovative efforts to address the deepest questions facing humankind. Why are we here? *How can we flourish?* What are the fundamental structures of reality? *What can we know about the nature and purposes of the divine?*“ (dôraz autora).

Ako sme naznačili na začiatku, opakujúci sa výrok „A bol večer a bolo ráno, x. deň“ je určujúci pre moderného čitateľa, lebo vysiela silný signál, že primárny organizačný princíp tohto textu je chronológia. Podľa tohto čítania je napísané, že Boh stvoril svetlo a oddelil ho od tmy, a *potom* je napísané, že stvoril klenbu, a *potom* je napísané, že stvoril súš a zeleň, *lebo* toto je *chronologické poradie* Božích stvoriteľských činov. Chronológia je princíp, ktorý určuje v akom poradí sú udalosti napísané.

Potom sme však videli, že opakujúci sa výrok „A bol večer a bolo ráno, x. deň“ spolu s opakujúcim sa výrokom „A povedal Boh“ je pre starovekého čitateľa ešte iným signálom o tom, ako má tento text čítať. Staroveký človek už na prvý pohľad vidí symetriu a pozerá hlbšie na text, kde objavuje komplexnú symetrickú štruktúru, ktorá – viac ako chronológia – je spojená s teologickým poslanstvom tohto textu. Symetria je organizačný princíp tohto textu. Autor písal o stvorení svetla v prvý deň a o stvorení svetelných telies (slnko, mesiac a ostatné) na štvrtý deň, lebo jeho zámerom bolo vytvoriť symetriu medzi prvým a štvrtým dňom, a tieto stvoriteľské činy museli byť umiestnené presne v týchto dňoch, aby dosiahol tento cieľ. Keď pozeráme na tento text z pohľadu pôvodného autora a pôvodného čitateľa, vidíme, že symetria je princíp, ktorý určuje poradie udalostí v texte.

Znamená to, že organizačný princíp tohto textu je symetria a *nie* chronológia? Nie, lebo často existuje viac ako jeden princíp, ktorý určuje organizáciu textu. Aj historiograf niekedy používa spolu aj chronológiu, aj geografiu na organizáciu udalostí, ktoré popisuje. Symetria je však organizačný princíp, ktorý moderný čitateľ často prehliadne, a keď ju už vidíme, umožňuje klásť otázku, či tu chronológia naozaj je. Nakoniec si myslím, že chronológia tu nemusí byť a pravdepodobne nie je, ale aby sme to dokázali, museli by sme pozerieť na zvyšok textu (Gn 1,1–2 a 2,1–3). V ňom nájdeme ďalšiu symetrickú štruktúru, ktorá prispieva k teologickému poslanstvu. Okrem novej symetrie by sme sa však museli zaoberať ďalšou oblasťou starovekého myslenia, aby sme porozumeli, prečo autor používa „deň“ ako textovú jednotku a prečo je číslo 7 preňho tak kľúčové. To všetko sa nedá v rámci jedného článku.

Záver

V tomto článku sme skúmali biblický príbeh o stvorení v Gn 1,1–2,3 a špeciálne *hexaemeron* alebo šesť dní stvorenia v Gn 1,3–31. Vo vybranom texte sme poukázali na symetrickú literárnu štruktúru textu, ktorá pôsobí spolu s obsahom, ktorý je prispôbený symetrickej štruktúre. Na základe symetrickej štruktúry

a obsahu sme ponúkli interpretáciu posolstva textu. Text učí, že *stvorenie je dobré prostredie, ktoré Boh stvoril pre človeka, aby človek prežíval požehnanie*.

Toto posolstvo odpovedá na iné otázky než prírodné vedy. Prírodné vedy odpovedajú na otázky ako „Kedy vznikol vesmír?“ alebo „Ako vznikol?“, zatiaľ čo tento text odpovedá primárne na otázky ako „Aký je svet, ktorý Boh stvoril?“ alebo „Aké má človek miesto v Božom stvorení?“. Svojim teologickým posolstvom Gn 1:1–2:3 odpovedá na takzvané veľké otázky, ktoré sú dôležité na to, aby človek múdrosťou používal svoje „tvrdé“, vedecké vedomosti kvôli ľudskému blahobytu.

Moderného čitateľa biblický príbeh o stvorení zdanlivo učí, že Boh stvoril svet za šesť 24-hodinových dní. To by však bolo v rozpore so súčasným vedeckým konsenzom, podľa ktorého vesmír vznikol pred 13,8 miliardami rokov. Ak autor naozaj mienil tvrdiť, že Boh stvoril svet pred 6000 rokmi a že to urobil za šesť dní, potom podľa súčasnej vedy jeho text obsahuje hrubú chybu a je otázne, či by sme mu mali dôverovať, keď tvrdí, že pozná Boží zámer pri stvorení sveta a človeka.

Symetrická literárna štruktúra v texte je nie len estetický prvok a médium pre teologické posolstvo, ale aj hlavným organizačným princípom Gn 1,3–31. Nemáme zatiaľ dosť veľa dôvodov, prečo tvrdiť, že symetrická štruktúra textu vylučuje chronológiu, ale predstavuje možnosť, že text nie je organizovaný podľa chronológie. Je potrebné sa zaoberať zvyškom textu, aby sme tento pohľad potvrdili alebo vyvrátili. Tento autor je presvedčený, že sa to dá, a pripravuje ďalšie články na túto tému.

Zatiaľ môžeme tvrdiť, že tento argument poskytuje dobré dôvody, prečo by skeptici rovnako ako veriaci mali pripúšťať iné riešenie. Skeptici by nemali odmietnuť teologické posolstvo textu na základe „mylného“ učenia o vzniku vesmíru. Veriaci by sa nemali uspokojiť s chronologickým čítaním pre riziko, že im unikne hlbší teologický význam a široký pohľad na veľké otázky.

Tak ako moderný čitateľ prehliadol symetrickú štruktúru a potrebuje sa oboznámiť s literatúrou starovekého Blízkeho východu (alebo aspoň biblickou literatúrou), aby videl teologické posolstvo textu, je možné, že aj veriaci, aj skeptici sa znova potrebujú venovať starovekej literatúre, aby objavil dôvod, prečo autor používa „deň“ ako jednotku pre harmonogram stvorenia.

Použitá literatúra

BEALL, Todd. Chapter Two: Reading Genesis 1–2: A Literal Approach. In: CHARLES, J. Daryl. ed. *Reading Genesis 1-2: An Evangelical Conversation* [uss]. Peabody, MA: Hendrickson, 2013. ISBN 978-1-59856-888-2.

- BERLIN, Adele. *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Winona Lake: Eisenbrauns, 1994. ISBN 978-1-57506-002-6.
- CASSUTO, Umberto. *A Commentary on the Book of Genesis: From Adam to Noah*. PREL. Israel Abraham. Skokie, IL: Varda, 2005.
- COLLINS, C. John. *Reading Genesis Well: Navigating History, Poetry, Science, and Truth in Genesis 1-11*. Grand Rapids: Zondervan, 2018.
- GENTRY, Kenneth L. Jr. *As It Is Written: The Genesis Account Literal or Literary?: Dismantling the Framework Hypothesis*. Green Forest, AZ: New Leaf, 2016. ISBN 978-1-61458-482-7.
- MÜLLER, Achim. Zu kēn in Genesis 1. In: *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*. 2017, roč. 129, č. 2, s. 258-260. ISSN 0044-2526.
- PATTERSON, Todd L. *The Plot-Structure of Genesis: "Will the Righteous Seed Survive?" In the Muthos-Logical Movement from Complication to Dénouement*. Leiden: Brill, 2018. *Biblical Interpretation Series VOLUME 160*. ISBN 978-90-04-36250-5.
- SKINNER, John. *A Critical and Exegetical Commentary on Genesis*. New York: Scribner, 1910.
- USSHER, James. *Annales Veteris Testamenti, a prima mundi origine deducti: una cum rerum asiaticarum et ægyptiacarum chronico, a temporis historici principio usque ad Maccabaicorum initia producto*. ED.J. Flesher, J. Crook, J. Baker [online]. ED.J. Flesher, J. Crook, J. Baker. Londini, 1650. Dostupné na internete: <https://www.loc.gov/item/21002221/>
- Research. In: *Ian Ramsey Centre: New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe* [online] [cit. 22.07.2022]. Dostupné na internete: <https://cee.ianramseycentre.ox.ac.uk/research>
- Science & The Big Questions. In: *John Templeton Foundation* [online] [cit. 22.07.2022]. Dostupné na internete: <https://www.templeton.org/funding-areas/science-big-questions>

MDiv. Todd Lee PATTERSON, PhD.
 Pedagogická fakulta UMB
 katedra teológie a katechetiky
 Banská Bystrica